Οι συνέπειες της ανθρώπινης αλαζονείας (Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, Ομ. Καθηγ. Α.Π.Θ. – Άρχων Διδάσκαλος του Ευαγγελίου της ΜτΧ Εκκλησίας)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 11 Απριλίου, 2024

Γένεσις (κεφ. ι΄ 32 – ια΄ 9)

Κεφάλαιον Ι΄

[...]

32 Αὗται αἱ φυλαὶ υἱῶν Νῶε κατὰ γενέσεις αὐτῶν, κατὰ ἔθνη αὐτῶν· ἀπὸ τούτων διεσπάρησαν νῆσοι τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

Κεφάλαιον ΙΑ΄

1 Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν, καὶ φωνὴ μία πᾶσι. 2 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κινῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν, εὗρον πεδίον ἐν γῇ Σενναὰρ καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ. 3 Καὶ εἶπεν ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ· Δεῦτε πλινθεύσωμεν πλίνθους καὶ ὀπτήσωμεν αὐτὰς πυρί. Καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον, καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός. 4 Καὶ εἶπαν·Δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. 5 Καὶ κατέβη Κύριος ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ὃν ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. 6 Καὶ εἶπε Κύριος· Ἰδοὺ γένος ἓν καὶ χεῖλος ἓν πάντων, καὶ τοῦτο ἤρξαντο ποιῆσαι, καὶ νῦν οὐκ ἐκλείψει ἀπ’ αὐτῶν πάντα, ὅσα ἂν ἐπιθῶνται ποιεῖν. 7 Δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον. 8 Καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον. 9 Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς Σύγχυσις, ὅτι ἐκεῖ συνέχεε Κύριος τὰ χείλη πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐκεῖθεν διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.

ΠΑΛΑΙΟΔΙΑΘΗΚΙΚΑ

Σχόλια στό Α΄ Ἀνάγνωσμα τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Πέμπτης τῆς Δ΄ Ἑβδομάδας τῶν Νηστειῶν: Γεν 10:32-11:9

Ἡ ἱστορία τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ, πού ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς πιό γνωστές ἀφηγήσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀναφέρεται σέ ἕνα τεχνολογικό ἐπίτευγμα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀρχέγονης ἐποχῆς καί στίς ἐπιπτώσεις του. Μέ ζωντανή γλῶσσα καί παραστατικές εἰκόνες περιγράφεται ἀπό τόν ἱερό συγγραφέα τό πέρασμα ἀπό τήν προϊστορία στήν ἱστορία, πού ἀρχίζει μέ τίς μεγάλες μετακινήσεις τῶν λαῶν καί τή διασπορά τους σ' ὁλόκληρη τή γῆ.

Ἡ σχετική μέ τόν πύργο τῆς Βαβέλ ἀφήγηση, πού ἀποτελεῖ **τό πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Πέμπτης τῆς Δ' Ἑβδομάδας τῶν Νηστειῶν**, ἀνήκει στήν ἑνότητα τῶν κεφ. 1-11 τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στήν προϊστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τό χτίσιμο τοῦ πύργου καί ἡ διασπορά τῶν λαῶν πού ἀκολούθησε ἀποτελοῦν τά τελευταῖα ἐπεισόδια τῆς περιόδου αὐτῆς. Ἀμέσως μετά ἀρχίζει ἡ ἱστορία τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ μέ τόν γενεαλογικό κατάλογο καί τήν ἐκλογή τοῦ Ἀβραάμ ἀπό τόν Θεό. Ἡ περικοπή ἀρχίζει μέ τόν τελευταῖο στίχο τοῦ κεφαλαίου 10 καί τή γενική πληροφορία ὅτι ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ Νῶε «διασκορπίστηκαν μετά τόν κατακλυσμό οἱ διάφοροι λαοί σέ ὅλα τά παράλια τῆς γῆς» καί στή συνέχεια, στό κεφ. 11, διηγεῖται πιό ἀναλυτικά τό πῶς ἡ γενεαλογική διαφοροποίηση κατέληξε σέ ἐθνολογική.

Μετά τήν εἰσαγωγή (στχ 1), ὅπου διευκρινίζεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μιλοῦσαν τήν ἴδια γλῶσσα, τό κείμενο ἀναφέρεται σέ κάποια πληθυσμιακή μετακίνηση ἀπό τά ἀνατολικά πρός τή χώρα Σεναάρ (στχ 2), τήν περιοχή δηλαδή τῶν Βαβυλωνίων στή νότια Μεσοποταμία (πβ. Γεν 10:10). Ἡ νέα ἐγκατάσταση συνοδεύεται καί ἀπό ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας στήν κατασκευή οἰκοδομημάτων. Τά πλιθιά ψήνονται πλέον σέ φωτιά, ὥστε νά ἀποκτήσουν μεγαλύτερη ἀντοχή καί ὡς συνδετικό ὑλικό χρησιμοποιεῖται ἡ ἄσφαλτος ἀντί γιά τόν πηλό (στχ 3). Οἱ δυνατότητες πού παρέχει ἡ νέα τεχνολογία γιά τήν κατασκευή μεγάλων οἰκοδομημάτων, ὁδηγοῦν τούς ἀνθρώπους στήν ἀπόφαση γιά τό χτίσιμο ἑνός πύργου, «πού ἡ κορυφή του νά φτάνει ὥς τόν οὐρανό» (στχ 4). Ἡ ἔκφραση αὐτή δέν θά πρέπει νά ἐκληφθεῖ κυριολεκτικά, ἀλλά ὡς σχῆμα λόγου, πού ἐκφράζει τό ὑπέρμετρο ὕψος τοῦ πύργου (πβ. Δευ 1:28). Δέν πρόκειται δηλαδή γιά τήν προσπάθεια τῶν ἀνθρώπων νά φτάσουν τόν Θεό, ἀλλά γιά τήν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στίς δυνατότητές τους καί τήν ἐπιθυμία τους γιά δόξα (στχ 4β). Σ᾽ αὐτά τά στοιχεῖα, πάνω στά ὁποῖα στηρίζεται ἡ γέννηση τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, διαφαίνεται ἡ ἔναρξη ἑνός γιγαντισμοῦ, πού γεννᾶ στούς ἀνθρώπους αἰσθήματα αὐτάρκειας καί παντοδυναμίας καί τελικά στρέφεται κατά τοῦ Θεοῦ. Πρόκειται γιά μιά ἐπιλογή πού θά ὁδηγήσει τήν ἀνθρωπότητα στήν ἀπώλεια κάθε

μέτρου καί μιά τέτοια ἐπιλογή προκαλεῖ τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ (στχ 6).

Στήν ἀρχαιοπρεπῆ ἀνθρωπομορφική ἔκφραση «ὁ Κύριος κατέβηκε νά δεῖ» (στχ 5) μπορεῖ κανείς νά διακρίνει τήν εἰρωνική ἀντιμετώπιση τοῦ ἀφελοῦς ἐγχειρήματος τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν βιβλικό συγγραφέα. Μέ τό «κατέβηκε» δηλώνεται μέ τόν πιό παραστατικό τρόπο τό μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ, μπροστά στό ὁποῖο καί ἡ πιό προηγμένη ἀνθρώπινη τεχνολογία εἶναι τόσο μηδαμινή, ὥστε γιά νά τή διακρίνει ὁ Θεός χρειάζεται νά «κατέβει» ἀπό τόν πανύψηλο θρόνο του. Ὅπως καί στό Γεν 3:22, ὁ Θεός μιλάει γιά τόν ἑαυτό του σέ πληθυντικό ἀριθμό (στχ 7). Πρόκειται γιά μιά ἔκφραση πού δηλώνει μέ ἄλλο τρόπο τό μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ, τήν ἀπεριόριστη πληρότητά του σέ μέγεθος, δύναμη, δόξα, καί στήν ὁποία οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας βλέπουν συχνά τήν προτύπωση τῆς Ἁγίας Τριάδας.

Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ διασπᾶ τή συνένωση τῶν ἀνθρώπων στό παράλογο ἐγχείρημά τους (στχ 8). Στόν στχ 7β διατυπώνεται παραστατικότατα ἡ αἰώνια ἀλήθεια ὅτι συνέπεια τῆς ἀλαζονείας εἶναι ἡ ἀδυναμία ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους. Ἡ ὀνομασία τῆς πόλης «Σύγχυσις» (ὁ βιβλικός συγγραφέας παρετυμολογεί τό ὄνομα Βαβέλ, πού σημαίνει «πύλη τοῦ Θεοῦ», ἀπό μιά ἑβραϊκή ρίζα πού σημαίνει «ἀνακατεύω») θυμίζει μέχρι σήμερα τήν ἀλήθεια αὐτή (στχ 9). Ἡ σύνδεση τῆς Βαβυλώνας μ᾽ ἕνα ἐπίτευγμα τῆς ἀνθρώπινης τεχνολογίας δέν εἶναι τυχαία. Ἀπό τούς ἀρχαιότατους χρόνους ἡ πόλη ἀποτελοῦσε τό πολιτικό κέντρο μιᾶς μεγάλης δύναμης καί ἡ ἀντανάκλαση τοῦ πολιτισμοῦ της ξεπερνοῦσε κατά πολύ τά ὅρια τῆς Μεσοποταμίας. Οἱ ναοί τῶν Βαβυλωνίων εἶχαν σχῆμα κλιμακωτοῦ πύργου (ζιγκουράτ), τά ὑπολείμματα τῶν ὁποίων ἐκπλήσσουν μέχρι σήμερα μέ τό μέγεθος καί τόν ὄγκο τους. Ὁ πιό φημισμένος ἀπό τούς πύργους αὐτούς ἦταν ὁ ναός Ἐτεμενανκί στή Βαβυλώνα, πού εἶχε ὕψος 91,5 μ. καί περιγραφόταν σέ κείμενα τῆς ἐποχῆς σάν ἕνα κτήριο, τοῦ ὁποίου τά θεμέλια βρίσκονται στόν κάτω κόσμο καί ἡ κορυφή φτάνει στόν οὐρανό. Ὁποιαδήποτε παράσταση ὅμως καί ἄν ἀποτελεῖ τό ὑπόβαθρο τῆς ἀφήγησης γιά τόν πύργο τῆς Βαβέλ, χρησιμοποιώντας την ὁ βιβλικός συγγραφέας γιά νά περιγράψει μιά φάση τῆς ἀνθρώπινης προϊστορίας, τήν ἀνάγει σέ μιά αἰώνια διδασκαλία γιά τήν ἀλαζονεία τῶν ἀνθρώπων καί τίς συνέπειές της ἀπό τή μιά, καί τό διαρκές ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ γιά τήν πορεία τοῦ κόσμου ἀπό τήν ἄλλη.

Μέ τήν ἀφήγηση γιά τόν πύργο τῆς Βαβέλ ὁλοκληρώνεται ἡ ἀναφορά τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στήν προϊστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ περίοδος αὐτή περιγράφεται ὡς μιά μακρά πορεία πού ἀρχίζει ἀπό τή δημιουργία τοῦ πρώτου ζεύγους ἀνθρώπων καί καταλήγει στή διασπορά τῶν ἀπογόνων τους σ᾽ ὁλόκληρη τή γῆ. Στήν παράσταση αὐτή τῆς προϊστορίας Θεός καί ἄνθρωπος ἐμφανίζονται νά διαδραματίζουν δύο ἐντελῶς διαφορετικούς ρόλους. Μέσα ἀπό τά γεγονότα προβάλλει καθαρά ἀπό τή μιά μεριά ἡ δικαιοσύνη, ἀλλά καί ἡ ἀγάπη, τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο καί ἀπό τήν ἄλλη ἡ ἐπίμονη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τόν δημιουργό του.

Πλασμένος μέ ξεχωριστή φροντίδα ἀπό τόν Θεό ὁ ἄνθρωπος, ἔχει τή δυνατότητα μόνος αὐτός ἀπό ὅλα τά δημιουργήματα νά ἐπικοινωνεῖ μέ τόν πλάστη του καί, ἀκόμη, μένοντας σέ κοινωνία μαζί του, νά ἀκολουθήσει μιά ἀνοδική πορεία πρός τή θέωση. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἐπιλέγει ἄλλους, δικούς τους δρόμους πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Οἱ ἐπιλογές τῶν ἀνθρώπων προκαλοῦν τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀγάπη του ὅμως καί τό ἀμέριστο ἐνδιαφέρον του γιά τόν κόσμο δέν ἐπιτρέπουν τήν ὁλοκληρωτική ἐξαφάνιση τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἀλλά μετά τήν ἱστορία τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ δέν ἀκολουθεῖ μιά πράξη ἀγάπης. Ἡ πορεία ἔχει καταλήξει σέ ἀδιέξοδο. Ὁ Θεός δείχνει νά ἔχει ἐγκαταλείψει τούς ἀνθρώπους στίς ἐπιλογές τους. Στό σημεῖο αὐτό ἡ ἀφήγηση ὁλοκληρώνεται χωρίς νά δώσει ἀπάντηση στό ἀγωνιῶδες ἐρώτημα γιά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ ἀπάντηση θά δοθεῖ στό ἀμέσως ἑπόμενο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως, ὅπου περιγράφεται ἡ ἀρχή μιᾶς νέας πορείας μέ τήν ἐκλογή τοῦ Ἀβραάμ. Τή στιγμή πού ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα φαίνεται καταδικασμένη, ἕνας ἄνθρωπος δέχεται νά ἀκολουθήσει τόν δρόμο πού τοῦ δείχνει ὁ Θεός καί γίνεται ἀποδέκτης τῆς ἐπαγγελίας γιά τή σωτηρία ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς (Γεν 12:3). Τό τέλος ὅμως τῆς πορείας αὐτῆς δέν βρίσκεται στήν Παλαιά, ἀλλά στήν Καινή Διαθήκη. Τή μέρα τῆς Πεντηκοστῆς ὁ Θεός καλεῖ καί πάλι ὅλους τούς λαούς σέ ἑνότητα. Τό κοντάκιο τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς περιγράφει μέσα σέ δύο στίχους αὐτή τή μακρά πορεία: Ὅτε καταβὰς τὰς γλώσσας συνέχεε, /διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὕψιστος· / ὅτε τοῦ πυρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν, / εἰς ἑνότητα πάντας ἐκάλεσεν.

Ἡ νέα δυνατότητα γιά τούς ἀνθρώπους δόθηκε ἀπό τόν Θεό. Ὁ ἄνθρωπος τώρα καλεῖται νά κάνει καί πάλι τίς ἐπιλογές του. Τό μήνυμα τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ εἶναι γιά τή σύγχρονη ἐποχή περισσότερο ἐπίκαιρο παρά ποτέ, καθώς δηλώνει παραστατικά ὅτι ἡ πρόοδος στίς ἀνθρώπινες σχέσεις καί ἡ εὐημερία δέν εἶναι αὐτονόητες συνέπειες τῆς τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης. Στόν γεμάτο καλώδια καί κεραῖες σύγχρονο κόσμο, ἡ ἐπικοινωνία καί ἡ ἀλληλοκατανόηση μεταξύ τῶν ἀνθρώπων εἶναι τό ἴδιο προβληματικές ὅπως καί στήν ἀρχέγονη ἐποχή. Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι ἀκόμη πιό ἐπικίνδυνα, καθώς τά καταπληκτικά ἐπιτεύγματα τῆς σύγχρονης τεχνολογίας ἀνοίγουν στόν ἄνθρωπο ὄχι μόνον τήν προοπτική τῆς εὐημερίας, ἀλλά καί τῆς ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς. Ἡ ἀνθρωπότητα θά πρέπει νά ἐκτιμήσει σωστά τά ἐπιτεύγματα αὐτά πρίν φτάσει σέ ἀρκετό ὕψος, ὥστε κάθε νέο πλιθί νά ἀποτελεῖ σοβαρή ἀπειλή γιά τήν ἰσορροπία του. Ἴσως τό πυργόμορφο σχῆμα τῶν πυρηνικῶν ἐργοστασίων εἶναι στήν προκειμένη περίπτωση προφητικό.

(Πηγή: Περιοδικό “Εφημέριος” Μαρ. – Απρ. 2023)